

PRAKTYCZNY PRZEWODNIK ANTYPLAGIATOWY

Opracowanie: dr Natalia Kohtamäki (WPiA UKSW)

I. Co to jest plagiat?

Plagiat to przywłaszczenie sobie części lub całości obcego utworu.

Dotyczy to **każdego** utworu niezależnie od jego formy i miejsca opublikowania. Plagiatem jest zatem wykorzystywanie całych tekstów lub ich fragmentów bez podania danych bibliograficznych – w przypadku utworów w postaci monografii książkowych, artykułów z periodyków naukowych, ale także wszelkich publikacji internetowych, artykułów z gazet, biuletynów i materiałów zamieszczanych przez różnego rodzaju instytucje, fragmentów dokumentów itd.

Plagiatem **jest każde przywłaszczenie** – nie ma znaczenia jego objętość – czy jest to jedno zdanie, akapit, czy cały rozdział.

Wśród niektórych studentów panuje błędne przekonanie, że informacje zawarte w internecie są własnością publiczną i nie ma potrzeby podawania dokładnego ich źródła. Nie jest to prawda – **utwory opublikowane w internecie można wykorzystywać w pracach dyplomowych także tylko z podaniem pełnych danych o autorze, tytule utworu i miejscu (link do strony internetowej) zamieszczenia konkretnych informacji.**

Warto pamiętać, że **plagiatem nie jest tylko przywłaszczenie tekstu, ale także wykorzystanie innych fragmentów cudzego utworu, takich jak np. tabele, rysunki, grafy, wykresy itd. bez podania informacji o ich autorze i miejscu publikacji.** Zatem i w tym przypadku należy w sposób poprawny podać źródło zaczerpnięcia danych (zob. pkt. IVe).

Również w przypadku przywoływania różnego rodzaju dokumentów takich jak ustawy, umowy międzynarodowe, deklaracje instytucji, raporty, strategie działania itd. konieczne jest formułowanie prawidłowych odsyłaczy pozwalających na dokładne zidentyfikowanie konkretnego fragmentu danego dokumentu.

Plagiatujący to ten, który obcy utwór w całości lub jego fragmenty podaje za własne bez wskazania właściwych źródeł skąd tekst, bądź w nim zawarte **oryginalne** tezy, idee, wnioski zostały zaczerpnięte.

Uwaga nr 1: Stwierdzenia oczywiste, powszechnie znane i powielane w wielu publikacjach nie są uznawane za plagiat!

PRZYKŁAD:

Unia Europejska składa się z 28 państw członkowskich.

Warszawa jest stolicą Polski.

Parlament Finlandii nosi nazwę *Eduskunta* i wybierany jest na czteroletnią kadencję.

Uwaga nr 2: Także utarte fachowe terminy, sformułowania, związki wyrazowe nie są uznawane za plagiat! Dotyczy to w szczególności sformułowań z języka prawniczego, ekonomicznego, medycznego itd.

PRZYKŁAD:

europejska współpraca terytorialna

krajowe programy operacyjne

sieć bezpieczeństwa finansowego

II. Przykłady i formy plagiatu

Wyróżnia się wiele rodzajów plagiatu. W przypadku prac dyplomowych warto zwrócić uwagę na następujące formy plagiatu:

- **Plagiat jawny**, nazywany w literaturze niemieckiej, co dobrze oddaje jego charakter, totalnym lub absolutnym, polega na świadomym wykorzystaniu całości lub części obcego utworu i przypisaniu sobie jego autorstwa.

W przypadku prac dyplomowych jest to skopiowanie cudzego tekstu w całości lub części i zaprezentowanie go pod własnym nazwiskiem. Często fragment obcego tekstu jest bezpośrednio wpleciony w pracę studencką bez podania przypisu, tzn. zastosowane są w

obcym tekście łączniki mające sprawiać wrażenie, że dokonano parafrazy. W rzeczywistości, każdy dosłownie przejęty z obcego tekstu fragment powinien zostać ujęty w cudzysłów.

PRZYKŁAD 1:

W dobie kryzysu finansowego coraz częściej jest mowa o mechanizmach niezbędnych dla zapewnienia stabilności finansowej. Stabilność systemu finansowego jest warunkiem koniecznym osiągnięcia korzyści makro- i mikroekonomicznych, jakie związane są z postępującą integracją rynków finansowych. Długookresowy i zrównoważony wzrost gospodarczy każdego kraju jest bowiem w dużym stopniu warunkowany stabilnością systemu finansowego. Może być ona zatem postrzegana jako ważne dobro publiczne wymagające szczególnej ochrony.

Zdania podkreślone zostały przepisane w sposób bezpośredni bez podania przypisu. Jest to plagiat jawny.

Zastosowany w przykładzie (w podkreśleniu) fragment tekstu pochodzi z : M. Capiga, W. Gradoń, G. Szustak, *Sieć bezpieczeństwa finansowego*, CeDeWu, Warszawa 2010, s. 29.

PRZYKŁAD 2:

Lata 70-te XX wieku to pewna zmiana w rządach Urho Kekkonena. W grudniu 1974 r. umarła jego żona, która miała pozytywny, krytyczny i tonujący wpływ na impulsywnego w swojej działalności politycznej prezydenta. Stąd przypuszczenie, że od tego czasu styl rządzenia Kekkonena stał się jeszcze bardziej apodyktyczny, niemal autokratyczny w ostatnim okresie jego prezydentury. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na wiek przywódcy. Jego kondycja pogorszyła się ze względu na szybko postępujący proces starzenia się tak fizycznie, jak psychicznie.

Mimo własnych wstawień w tekście nie jest to parafraza tylko skopiowanie poszczególnych zdań z tekstu oryginalnego i wplecenie w tekst własny. Jest to również przykład plagiatu jawnego.

Każde dosłowne zapożyczenie z obcego tekstu musi być ujęte w cudzysłów!

Podkreślone fragmenty pochodzą z: J. Nevakivi, *Od wojny kontynuacyjnej do dnia dzisiejszego 1944-1999*, w: O. Jussila i in., *Historia polityczna Finlandii 1809-1999*, Universitas, Kraków 2001, s. 339.

- **Plagiat ukryty** polega na wykorzystaniu obcego utworu w zmienionej formie, np. poprzez użycie synonimów, zmianę szyku zdania, kolejności przedstawianych myśli. Mimo takich zmian jest to plagiat, ponieważ tekst nie zawiera treści oryginalnych, tylko

kopiuje cudze przemyślenia, koncepcje, klasyfikacje itd. bez podania ich źródła. Ten rodzaj plagiatu można nazwać „kradzieżą idei”.

PRZYKŁAD 1:

Tekst oryginalny:

J. Nevakivi, *Od wojny kontynuacyjnej do dnia dzisiejszego 1944-1999*, w: O. Jussila i in., *Historia polityczna Finlandii 1809-1999*, Universitas, Kraków 2001, s. 387.

«Referendum zorganizowane w Finlandii 16 października 1994 r. na temat przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej, było pierwszym po referendum dotyczącym prohibicji w roku 1932. Mimo zainteresowania jakościowo nowym wydarzeniem politycznym wzięło w nim udział tylko 74% osób uprawnionych do głosowania, a jeżeli uwzględni się Finów mieszkających za granicą – jedynie 70%».

Plagiat ukryty:

16 października 1994 r. zorganizowano w Finlandii, po raz pierwszy od referendum dotyczącego prohibicji z 1932 r., referendum na temat ewentualnego członkostwa tego państwa w UE. Spotkało się ono z zainteresowaniem jako nowe jakościowo wydarzenie polityczne. Mimo to wzięło w nim udział jedynie 74% osób mających prawo głosu, a przy uwzględnieniu Finów mieszkających za granicą – tylko 70%.

W podanym przykładzie mamy do czynienia z „kradzieżą idei”. Mimo, że zawarte w tekście oryginalnym informacje zostały ujęte własnymi słowami, to ich treść została przejęta bez podania źródła zaczerpnięcia danych.

PRZYKŁAD 2:

Tekst oryginalny:

L. Oręziak, *Finanse Unii Europejskiej*, PWN, Warszawa 2009, s. 94 i n.

«Jak pokazuje dotychczasowa praktyka, podejście krajów Unii do tej kwestii przedstawiało się w sposób zróżnicowany, co z pewnością wpływa na przebieg i tempo procesu integracyjnego. Pochodną woli politycznej jest mniejsza lub większa gotowość poszczególnych krajów członkowskich do wykładania pieniędzy na finansowanie wspólnych działań. Wiadomo, że bez zapewnienia odpowiednich środków finansowych w budżecie ogólnym podjęcie wielu wspólnych projektów integracyjnych nie jest praktycznie realne».

Plagiat ukryty:

Wola polityczna warunkuje gotowość państw członkowskich UE do wykładania odpowiednich środków finansowych przeznaczonych na wspólne działania. Dotychczasowa praktyka pokazuje, że takie zróżnicowane podejście poszczególnych krajów determinuje przebieg i tempo procesów integracyjnych.

Urzeczywistnianie wspólnych projektów nie jest możliwe bez zagwarantowanych przez państwa członkowskie środków budżetowych.

Także w przykładzie drugim mamy do czynienia z przejściem idei, bez podania źródła zapożyczeń.

Rodzajem plagiatu ukrytego jest też wykorzystanie obcego tekstu wraz z podaniem przypisów w niewłaściwym, niepełnym, bądź zafalszowanym brzmieniu.

Możliwych jest wiele wariantów takiego zafalszowania, np. wykorzystanie przemyśleń kilku autorów, a podanie w swoim tekście w przypisie tylko jednego źródła, albo wykorzystanie też zawartych w różnych miejscach w pracy oryginalnej, a podanie w sposób mylący tylko jednej strony z tego dzieła.

PRZYKŁAD 1:

*W obliczu kryzysu finansowego coraz częściej padają pytania o najwłaściwszy model instytucjonalny nadzoru finansowego. W ostatnich latach największym zainteresowaniem cieszył się nadzór zintegrowany, w którym wszystkie trzy sektory rynku są kontrolowane przez jedną instytucję nadzorczą. Argumenty, które miały wskazywać, że jest to najskuteczniejszy rodzaj nadzoru odnosiły się przede wszystkim do głębokich zmian zachodzących na globalnych rynkach finansowych. Trudno odpowiedzieć na pytanie, czy nadzór zintegrowany jest niezbędny. Za taki można go uznać w krajach, gdzie dominują konglomeraty finansowe i jedna instytucja nadzorcza ma większe możliwości kontrolowania całej grupy kapitałowej. **W wielu krajach możemy spotkać zróżnicowane praktyki nadzorcze. Tradycyjne modele nawet takie, jak nadzór zintegrowany mogą przybierać różnorakie formy. Na przykład nadzór zintegrowany może być skoncentrowany w banku centralnym, albo znajdować się poza nim¹.***

W podanym wyżej przykładzie wykorzystano informacje z trzech źródeł. W przypisie pojawiła się jednak tylko informacja o jednym z nich (patrz dół strony, przypis nr 1).

Tekst zapisany kursywą patrz: N. Kohtamäki, *Die Reform der Bankenaufsicht in der Europäischen Union*, Mohr Siebeck Verlag, Tübingen 2012, s. 66 i n.

Tekst w podkreśleniu patrz: M. Iwanicz-Drozdowska, *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych. Perspektywa Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 105.

Tekst w pogrubieniu patrz: H. Davies, D. Green, *Globalny nadzór i regulacja sektora finansowego*, PWN, Warszawa 2010, s. 227, 229.

¹ H. Davies, D. Green, *Globalny nadzór i regulacja sektora finansowego*, PWN, Warszawa 2010, s. 227, 229.

PRZYKŁAD 2:

Integracja finansowa wiąże się ze scalaniem poszczególnych rynków w całość. Można ją łączyć z takimi pojęciami jak zbliżenie gospodarcze, fuzja, unifikacja itd. Głównymi osiągnięciami europejskiej integracji finansowej są niewątpliwie wspólny rynek wewnętrzny, unia celna i unia monetarna. Dla europejskiego rynku finansowego znaczenie ma przede wszystkim integracja w wymiarze transgranicznym i międzysektorowym. Ponadnarodowemu łączeniu się rynków towarzyszy konsolidacja podmiotów finansowych działających wcześniej w poszczególnych sektorach rynku. Integracja finansowa, choć jest niezbędną częścią integracji gospodarczej, nastąpiła w Europie dużo później. Idea jednoczenia gospodarczego Europy jest realizowana od lat 50-tych XX wieku, a o zaawansowanej integracji finansowej można jednak mówić dopiero od lat 80-tych XX wieku².

W przykładzie w przypisie podano jedynie str. 70 jako źródło przywoływanym informacji.

W rzeczywistości pochodzą one ze str. 66, 67, 69 i 70.

Prawidłowy przypis powinien zatem wyglądać następująco (a nie tak jak to ujęto w przypisie nr 2 na dole strony):

Por. T. Nieborak, *Aspekty prawne funkcjonowania rynku finansowego Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2008, s. 66 i n.; 69 i n.

- **Plagiat tłumaczeniowy** może przyjąć formę plagiatu jawnego. W tym przypadku plagiatujący dokonuje dokładnego tłumaczenia tekstu oryginalnego („słowo w słowo”), a przetłumaczony tekst prezentuje jako własny, bez ujęcia go w cudzysłów.

Plagiat tłumaczeniowy może też przyjąć formę plagiatu ukrytego. Wówczas mamy do czynienia z parafrazą tłumaczonego tekstu, przejęciem zawartych w tekście obcojęzycznym tez, przemyśleń, koncepcji itd. W ten sposób zmodyfikowany, przetłumaczony tekst jest przedstawiany przez plagiatującego jako własny, bez podania w przypisie źródła zaczerpniętych informacji.

PRZYKŁAD 1:

Tekst oryginalny:

«The phenomenon of identity can thus be examined in two dimensions: national and zonal, hence regional, continental and even global. In the first case it is connected with internal examination of one's own nation. But because the category of national identity is linked to the value system, one can also talk about zonal identity, wider than national».

² T. Nieborak, *Aspekty prawne funkcjonowania rynku finansowego Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2008, s. 70.

Plagiat tłumaczeniowy (jawny) / tłumaczenie dosłowne bez ujęcia w cudzysłów i podania przypisu:
 Zjawisko tożsamości może być więc rozpatrywane w dwu wymiarach: narodowym i strefowym, a więc regionalnym, kontynentalnym, a nawet globalnym. W pierwszym przypadku wiąże się ono z wewnętrznym oglądem własnego narodu. Ponieważ jednak kategoria tożsamości narodowej powiązana jest z systemem wartości, to można mówić o tożsamości strefowej, a więc szerszej niż narodowa.

Jest to przykład fikcyjny. Wykorzystane w nim fragmenty są cytatami i pochodzą z polsko- i angielskojęzycznej wersji tego samego opracowania.

Patrz wersja angielska: S. Parzymies, *Successes and Failures in Building Poland's Western Identity*, w: S. Bieleń (ed.), *Poland's Foreign Policy in the 21st Century*, translated by N. Dube, Difin, Warsaw 2011, s. 21.

Patrz wersja polska: S. Parzymies, *Sukcesy i porażki w budowaniu zachodniej tożsamości Polski*, w: S. Bieleń (red.), *Polityka zagraniczna Polski po wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej. Problemy tożsamości i adaptacji*, Difin, Warszawa 2010, s. 15.

PRZYKŁAD 2:

Tekst oryginalny:

F. Recine, P.G. Teixeira, *The New Financial Stability Architecture in the EU*, „Paolo Baffi Centre Research Paper” 2009, no. 62, s. 1.

«The financial crisis has put the global and European financial stability architectures to a momentous test. In particular, the crisis has highlighted key features of the financial market landscape, which had been possibly underestimated and need to be addressed by a new structure for financial regulation and supervision. Such features include the increasing relevance of systemic risk stemming from structural developments related to financial integration and financial innovation, as well as the close links between the financial system and the real economy. As a result, the crisis largely materialised out of mutually reinforcing dynamics between macroeconomic conditions, structural changes, and the specific vulnerabilities linked to individual institutions».

Plagiat tłumaczeniowy (ukryty) / tekst przetłumaczono i sparafrazowano bez podania przypisu:

Kryzys finansowy stał się momentem przełomowym, jeśli chodzi o koncepcje kształtowania systemów zapewniania stabilności finansowej. Zauważono pewne prawidłowości i cechy charakterystyczne w rozwoju rynków finansowych, które wcześniej nie znajdowały właściwego odzwierciedlenia w regulacjach nadzorczych. Z tendencjami rozwojowymi na światowych rynkach finansowych ściśle wiąże się zjawisko ryzyka systemowego, którego znaczenie dla utrzymania stabilności finansowej stopniowo rośnie. Istotne też jest z tego punktu widzenia coraz ściślejsze powiązanie systemu finansowego z realną sferą gospodarki.

III. Jak uniknąć plagiatu?

1) Należy poprawnie cytować przywoływane fragmenty obcego tekstu.

- Każdy fragment cytowanego tekstu należy opatrzyć cudzysłowem: „.....”
- Po cudzysłowie musi zostać podany przypis, w którym dokładnie zostanie określone źródło cytatu.
- Przy pominięciu fragmentu cytowanego tekstu należy zastosować: (...) lub [...].
- Dosłownych cytatów nie należy zmieniać – każdą zmianę (np. dopasowanie gramatyczne do własnego tekstu, pogrubienie istotnych fragmentów itd.) należy zaznaczyć w nawiasach. Np. (wyróżnienie autora), (sic!).
- Cytaty powinny być stosowane w pracy dyplomowej lub seminaryjnej z umiarem. Ma ona zawierać przede wszystkim własne przemyślenia.
- Najlepiej cytować za źródłem oryginalnym. Jeśli nie mamy do niego dostępu, możemy przywołać cytaty za innym autorem (źródło pośrednie).

PRZYKŁAD 1:

Zdaniem Malone’a główną ideą dyplomacji publicznej jest „bezpośrednia komunikacja z narodami za granicą, mająca na celu wpływ na ich myślenie, a w ostatecznym rozrachunku – także na ich rządy”³.

Prawidłowa konstrukcja odsyłacza, patrz dół strony, przypis nr 3.

W cudzysłowie umieszcza się wszystkie fragmenty tekstu w identycznym brzmieniu, jak w tekście oryginalnym. Dotyczy to nie tylko fragmentów definicyjnych, ale i zwrotów metaforycznych, specyficznych wyrażen, także fragmentów tekstu tłumaczonych bezpośrednio z opracowań obcojęzycznych.

PRZYKŁAD 2:

Tekst oryginalny:

J. Barroso, Przemówienie wygłoszone 21.10.2008 w Parlamencie Europejskim:

³ G. Malone, *Political Advocacy and Cultural Communication: Organizing the Nation’s Public Diplomacy*, University Press of America, Lanham, Md. 1988, s. 199. Cyt. za: E. Gilboa, *Dyplomacja w epoce informacji*, w: B. Ociepka (red.), *Dyplomacja publiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 39.

«We are living historic moments. The kind of occasion where the crisis calls into question old certainties and minds are more open to change. (...) Change is what we need now. Change not to come back to the solutions of the past, but to find the solutions of the future».

Tekst własny z cytatem:

Kryzys finansowy stworzył niepowtarzalną okazję do reform. Uwaga gremiów eksperckich skierowana została na sformułowanie planu zmian regulacyjnych i instytucjonalnych na europejskim rynku finansowym. Wezwaniem do takich odważnych reform było przemówienie przewodniczącego Komisji Europejskiej José Barroso z 2008 r., który podkreślał, że „zmiany nie mogą oznaczać powrotu do rozwiązań z przeszłości, ale mają być odnajdywaniem rozwiązań przyszłości”⁴, służących nowym wyzwaniom, przed jakimi stają rynki finansowe.

Po fragmencie cytowanym następuje przypis, w którym podane jest jego dokładne źródło (patrz dół strony, przypis nr 4).

2) Parafrazując fragmenty wykorzystywanego tekstu – należy stosować przypisy!!!

Dotyczy to zarówno tekstów polskojęzycznych, jak i tych sformułowanych w językach obcych.

Parafraza nie jest cytatem. Własnymi słowami wyrażamy koncepcje, idee, przywołujemy fakty zapożyczone od innego autora. Ponieważ nie są to własne przemyślenia, wymagane jest podanie autora i dokładnego źródła przywoływanej myśli, definicji, czy danych.

PRZYKŁAD 1:

Tekst oryginalny:

J. Stewart, *Komunikacja interpersonalna: kontakt między osobami*, w: J. Stewart (red.), *Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi*, PWN, Warszawa 2000, s. 36 i n.

«Nie zamierzam przesadzać z „definiowaniem pojęć”, uważam jednak, że komunikacja interpersonalna wykracza poza każdą z wyżej przedstawionych definicji. Moim zdaniem, kiedy używa się określenia „interpersonalna” w stosunku do komunikacji, oznacza to coś więcej niż komunikację „między dwiema osobami”, „twarzą w twarz”, „nieformalną” lub „cieplą i podtrzymującą”. Określenie «interpersonalny» odnosi się do typu i jakości kontaktu międzyludzkiego, właściwego wielu przypadkom komunikowania się».

⁴ J. Barroso, Przemówienie wygłoszone 21.10.2008 w Parlamencie Europejskim, Document Speech/08/554.

Parafraza:

Trudno zdefiniować pojęcie „komunikacji interpersonalnej”. Szczególnie przymiotnik określający – czyli „interpersonalny” może nastroczać pewnych trudności, jeśli chodzi o jego skonkretyzowanie. Można ogólnie przyjąć, że określa on typy i jakość kontaktów międzyludzkich. W tym kontekście rodzą się jednak pytania, ile osób musi wziąć udział w takim komunikowaniu, czy powinno ono zachodzić w sposób bezpośredni („twarzą w twarz”), czy istotny jest charakter tego procesu, tzn. czy zachodzi on w sposób formalny, czy też nieformalny?⁵

Po fragmencie parafrazowanym umieszczamy przypis z dokładnym podaniem źródła wykorzystanych informacji (patrz dół strony, przypis nr 5).

PRZYKŁAD 2:

Tekst oryginalny:

D. Heidrich, *Kulturowe aspekty powstawania i funkcjonowania organizacji międzynarodowych*, w: H. Schreiber, G. Michałowska (red.), *Kultura w stosunkach międzynarodowych. Zwrot kulturowy*, t. I, WUW, Warszawa 2013, s. 125.

«Innym zagadnieniem wymagającym przybliżenia jest znaczenie „kultury organizacyjnej” organizacji międzynarodowych, definiowanej jako pewien zestaw wartości, przekonań, zasad i rytuałów charakterystycznych dla danej organizacji. Pojęcie „kultura organizacyjna” rozwinięto w badaniach nad znaczeniem różnic kulturowych w zarządzaniu przedsiębiorstwami».

Parafraza:

Termin „kultura organizacyjna” odnosił się pierwotnie do specyfiki kulturowej istotnej w zarządzaniu przedsiębiorstwami. Coraz częściej pojęcie to znajduje zastosowanie także w przypadku organizacji międzynarodowych. W tym kontekście wiąże się z charakterystycznymi dla konkretnej organizacji wartościami, regułami, czy rytuałami⁶.

Po fragmencie parafrazowanym umieszczamy przypis z dokładnym podaniem źródła wykorzystanych informacji (patrz dół strony, przypis nr 6).

3) W pracy dyplomowej bądź seminaryjnej można także sformułować podsumowanie zaczerpniętych z obcego tekstu treści. Ponieważ jest to, tak jak w przypadku parafrazy rodzaj zapożyczenia, należy stosować przypisy!!!

⁵ J. Stewart, *Komunikacja interpersonalna: kontakt między osobami*, w: J. Stewart (red.), *Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi*, PWN, Warszawa 2000, s. 36 i n.

⁶ D. Heidrich, *Kulturowe aspekty powstawania i funkcjonowania organizacji międzynarodowych*, w: H. Schreiber, G. Michałowska (red.), *Kultura w stosunkach międzynarodowych. Zwrot kulturowy*, t. I, WUW, Warszawa 2013, s. 125.

Podsumowanie odnosi się do większego fragmentu przeczytanego tekstu. Podsumować można w pracy dyplomowej lub seminaryjnej, np. występujące w literaturze klasyfikacje, zebrać różne ujęcia definicyjne itd.

PRZYKŁAD 1:

Integracja rynków finansowych ma wiele wymiarów. Można ją analizować z punktu widzenia jej podmiotów, takich jak np. konglomeraty finansowe, czy międzynarodowe grupy kapitałowe, albo biorąc pod uwagę rodzaj świadczonych zintegrowanych usług finansowych. W obliczu nasilających się procesów globalizacyjnych coraz większe znaczenie ma też wymiar przestrzenny. W tym przypadku można mówić o integracji transgranicznej. Analizując poszczególne struktury organizacyjne, takie jak wspomniane konglomeraty finansowe, interesujący jest przede wszystkim międzysektorowy wymiar integracji rynków finansowych⁷.

W przykładzie podsumowano informacje dotyczące różnych rodzajów integracji finansowej, które w tekście oryginalnym zostały omówione na kilku stronach. Odpowiednią informację podano w przypisie, na końcu podsumowania (patrz dół strony, przypis nr 7).

IV. Jak formułujemy przypisy?

Nie ma jednej uniwersalnej szkoły tworzenia przypisów. Sposoby ich formułowania różnią się w zależności od dyscypliny naukowej. Istnieją także różne style narodowe.

Na przykład inaczej cytuje prawnik polski, a inaczej jego koledzy z RFN, czy z Wielkiej Brytanii.

Stąd kilka wskazówek istotnych przed przystąpieniem do pisania pracy dyplomowej czy seminaryjnej.

Wskazówki ogólne:

a) Najlepiej już na początku omówić właściwy sposób przygotowywania przypisów z promotorem pracy.

Promotor jako opiekun pracy może zasugerować pewien określony sposób formułowania przypisów.

⁷ M. Iwanicz-Drozdowska, *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych. Perspektywa Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 35-39.

b) Właściwe tworzenie przypisów należy rozpocząć przystępując do pisania.

Uzupełnianie czy poprawianie przypisów po zakończeniu pracy zabiera dużo czasu i jest mało efektywne, to znaczy najczęściej oznacza błędy w przypisach, niewłaściwe cytowanie, czy też pominięcie podania właściwego źródła – czyli w praktyce może oznaczać dokonanie „nieświadomego” plagiatu.

c) Warto sięgnąć do polskojęzycznej literatury fachowej, dotyczącej problemu, którego ma dotyczyć praca i przeanalizować w dostępnych monografiach czy artykułach sposób tworzenia przypisów.

Ciekawą wskazówką mogą być dostępne na stronach internetowych wielu naukowych periodyków *Informacje dla Autorów*. W tych informatorach redaktorzy zawierają wytyczne dotyczące cytowania w ich czasopiśmie. Jeśli jest to czasopismo z dyscypliny naukowej, której dotyczy praca dyplomowa, można zastosować się do takich sugestii.

d) Niezależnie od przyjętego stylu tworzenia przypisów należy go konsekwentnie stosować w całej pracy. To znaczy przypisy muszą być sformułowane jednolicie, w taki sam sposób w całej pracy.

Podane poniżej propozycje dotyczące tworzenia przypisów nie są ogólnym wzorem – ponieważ, jak zauważono wyżej, taki nie istnieje.

Mają charakter wskazówek i są jednym z wielu możliwych modeli tworzenia przypisów.

Tworzenie przypisów:

a) Uwagi wstępne:

- W tekstach polskojęzycznych przypis umieszczamy najczęściej przed znakiem interpunkcyjnym.

PRZYKŁAD:

Wyróżnia się kilka poziomów komunikowania międzykulturowego⁸.

⁸ Zob. A. Kowal, *Komunikowanie międzynarodowe*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2012, s. 23.

- Przypisy należy wyjustować.
- Przypisy formułowane są czcionką 10 pkt, odstępy między wierszami: 1.
- Na końcu **każdego** przypisu umieszczamy kropkę.
- Kursywą formułujemy tytuły publikacji i zwroty obcojęzyczne.
- W przypisach możemy stosować różne zwroty odsyłające czytelnika do właściwego źródła.

PRZYKŁAD:

Por. A. Nowak, *Dziela*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2013, s. 3.

Zob. A. Kowalczyk, *Wprowadzenie do nauki o polityce*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2012, s. 37.

Szerzej A. Feliksiak, *Vademecum organizacji międzynarodowych*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2010, s. 20.

b) Przypis pojawia się po raz pierwszy:

- W przypadku monografii:

PRZYKŁAD:

J. Nowak, *Podstawowe mechanizmy rynku finansowego*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2012, s. 10 i n.

- W przypadku artykułu z opracowania przygotowanego przez wielu autorów:

PRZYKŁAD:

J. Nowak, *Rynki finansowe nowych państw członkowskich*, w: A. Koźlak-Czarkowska (red.), *Rynek finansowy Unii Europejskiej*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2012, s. 134.

- W przypadku artykułu z periodyku naukowego:

PRZYKŁAD:

J. Nowak, *Proces transformacji polskiego rynku finansowego*, „Czasopismo: Rynek finansowy dziś” 2013, nr 2, s. 190.

c) Przypis pojawia się po raz kolejny:

- Jeśli w tekście przywołujemy tylko jedno dzieło danego autora:

PRZYKŁAD:

J. Nowak, op. cit., s. 12.

lub

J. Nowak, dz. cyt., s. 12.

- Jeśli w tekście przywołujemy więcej dzieł tego samego autora:

PRZYKŁAD:

J. Nowak, *Podstawowe mechanizmy...*, op. cit., s. 14.

J. Nowak, *Rynki finansowe...*, op. cit., s. 135.

J. Nowak, *Proces transformacji...*, op. cit., s. 195.

- Jeśli powołujemy ten sam utwór, co w przypisie powyżej:

PRZYKŁAD:

Ibidem, s. 196.

lub

Tamże, s. 196.

d) Przywoływanie informacji ze stron internetowych:

Uwaga: Wszystkie informacje zaczerpnięte ze źródeł internetowych wymagają przypisu!

Podajemy cały link do strony, z której zaczerpnęliśmy informacje i datę ostatniego jej sprawdzenia. Usuwamy tzw. hiperłącze (czyli „podkreślenie” powodujące bezpośrednie odwołanie do strony).

PRZYKŁAD:

Informacje za stroną internetową Niemieckiego Bundestagu:

https://www.bundestag.de/bundestag/europa_internationales/internat_austausch/neue_laender/programm_neu/programm/245066 (02.06.2014).

e) Przywoływanie grafik, wykresów, tabel itd.:

- Jeśli są w całości zaczerpnięte z obcego źródła, to pod nimi umieszczamy informację o źródle:

PRZYKŁAD:

Źródło: J. Nowak, *Rynki finansowe*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2009, s. 278.

- Jeśli zostały stworzone samodzielnie na podstawie informacji zaczerpniętych z obcego źródła, to pod nimi umieszczamy informację:

PRZYKŁAD:

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Nowak, *Rynki finansowe*, Wydawnictwo XY, Warszawa 2009, s. 278.

Literatura przydatna w procesie przygotowania prac dyplomowych:

K. Pawlik, R. Zenderowski, *Dyplom z internetu. Jak korzystać z internetu pisząc prace dyplomowe?*, CeDeWu, Warszawa 2013.

A. Pułło, *Prace magisterskie i licencjackie. Wskazówki dla studentów*, PWN, Warszawa 2007.

G. Sołtysiak, *Plagiat. Zarys problemu*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna Almamere, Warszawa 2009.

R. Zenderowski, *Praca magisterska - licencjat. Krótki przewodnik po metodologii pisania i obrony pracy dyplomowej*, CeDeWu, Warszawa 2011.

R. Wojciechowska, *Przewodnik metodyczny pisania pracy dyplomowej*, Difin, Warszawa 2010.